

Recenzje

Agnieszka Draber-Mońko. Calliphoridae. Plujki (Insecta: Diptera). Fauna Polski. Tom 23. Warszawa 2004, Fundacja *Natura optima dux* oraz Instytut i Muzeum Zoologii PAN. Stron 662, 2062 rysunki, w tym 22 rysunki barwne.

Plujki (Calliphoridae) to powszechnie znane, na równi z muchą domową, duże muchy zazwyczaj bardzo efektownie ubarwione – zielone, niebieskie lub granatowe o metalicznym połysku oraz dużych, wypukłych czerwonych lub czerwono-brunatnych oczach. Pojawiają się zawsze, kiedy tylko czują zapach rozkładającego się białka zwierzęcego. Jako koprofagi, nekrofagi, a zwłaszcza pasożyty mają ogromne znaczenie gospodarcze. W Polsce i krajach ościennych, a więc w Europie Środkowej, występuje 71 gatunków plujek, z których 45 w stadium larwalnym prowadzi pasożytniczy tryb życia. Dorosłe plujki z 20 gatunków mają duże znaczenie sanitarne i epidemiologiczne, przenoszą, bowiem, wiele chorób (m.in. wirusy poliomyelitis).

Monografia stanowi kompendium wiedzy o tej rodzinie muchówek występujących w Europie Środkowej obejmujące obok bardzo obszernej i wyczerpującej części ogólnej, klucze do oznaczania gatunków oraz diagnozy rodziny, podrodzin, rodzajów i gatunków. Dodatkowo, Autorka dołączyła klucze do oznaczania stadiów przedimaginalnych – a więc dla prawie połowy gatunków dostępne są opisy wszystkich stadiów rozwojowych, a dla dalszych 20% gatunków – wszędzie tam, gdzie to było możliwe – opisy i klucze przynajmniej dla niektórych stadiów rozwojowych. Doskonałe, barwne rysunki dorosłych much (przynajmniej po jednym rysunku dla rodzaju) znakomicie ułatwiają oznaczanie. Przejrzysty tekst i bardzo liczne ilustracje przygotowano z ogromną troską o najmniejsze szczegóły oraz poprawność naukową.

W bardzo obszernej części ogólnej dużo uwagi Autorka poświęciła morfologii i anatomii stadiów dojrzałych oraz wszystkim znanym stadiom rozwojowym (jaja, larwy I, II i III stadium oraz poczwarki) – jest to obecnie jedyne opracowanie na świecie obejmujące tak szczegółowe i obszerne omówienie wszystkich stadiów. Wartość opracowania podnosi bogaty materiał ilustracyjny – doskonałe, czytelne rysunki oraz fotografie.

Najwięcej miejsca w części ogólnej poświęcono bionomii plujek i zagadnieniom z bionomią związa-

nych. Jest to jak najbardziej uzasadnione, gdyż larwy plujek pasożytują na ssakach (w tym na ludziach), ptakach, gadach, płazach i rybach oraz bezkręgowcach (ślimakach, dżdżownicach i owadach). Monografia jest więc podstawowym przewodnikiem parazytologa. Autorka omówiła przypadki muszyc u ludzi tak drobiazgowo, że monografia powinna trafić również do środowiska medycznego, zwłaszcza, że jest tam osobny rozdział poświęcony larwoterapii. Podobnie, omówienie muszyc u ssaków i innych kręgowców przesądza o jej dużej wartości dla lekarzy weterynarii. Dodatkowym atutem opracowania jest spis wszystkich znanych gatunków żywicielskich.

Wobec braku w Polsce opracowań dotyczących entomologii sądowej monografia w części poświęconej plujkom nekrofagicznym i ich bionomii oraz ich stosunkom konkurencyjnym na padlinie wypełnia tę lukę, zwłaszcza, że wykorzystaniu plujek w medycynie sądowej Autorka poświęciła osobny, obszerny rozdział. Wiele dodatkowych wiadomości czytelnik znajdzie w kilku miejscach, gdzie omówiono aktywność dobową plujek oraz podano długość okresu rozwoju poszczególnych stadiów larwalnych.

Monografia jest pierwszym kompleksowym opracowaniem Calliphoridae w języku polskim. Szczegółowo omówiono w nim 66 gatunków z 17 rodzajów i 7 podrodzin występujących w Polsce oraz 5 gatunków, których występowanie w kraju jest bardzo prawdopodobne. Przy każdym gatunku podano wszystkie synonimy oraz miejsce przechowywania okazów typowych (opisowych). Wobec faktu, że plujki są u nas zbadane dobrze, wartość tej monografii będzie trwała i przez wiele lat będzie ona służyć polskim przyrodnikom, lekarzom medycyny i weterynarii, zootechnikom, pracownikom medycyny sądowej, służb sanitarnych i epidemiologicznych.

Dzięki kluczom do identyfikacji bobówek monografia będzie cenną pomocą również dla archeologa i etnologa, jako, że w odkrywkach archeologicznych i grobowcach znajdowane są puparia różnych

muchówek, a skład gatunkowy fauny towarzyszącej człowiekowi może wiele powiedzieć o warunkach życia i obyczajach ludzi w przeszłości.

Jedyną słabością opracowania jest pewne rozproszenie informacji – zapewne nie do uniknięcia, jeśli nie chce się kilkakrotnie powtarzać tych samych informacji.

Wielkim atutem monografii jest bibliografia, która obejmuje ponad 1100 pozycji i jest opracowaniem samym w sobie, gdyż obejmuje niemal wszystkie pozycje literaturowe mające związek z Calliphoridae.

Podsumowując, należy stwierdzić, że ogromna praca, jaką Autorka włożyła w przygotowanie monografii przełożyła się na bardzo wysoką jakość opracowania. Monografia została przygotowana

w języku polskim rozmyślnie, gdyż skierowana jest właśnie do polskich entomologów, parazytologów, lekarzy medycyny i weterynarii, hodowców oraz służb sanitarnych. Można ubolewać, że nie została wydana również w języku angielskim, bowiem poza Polską też istnieje zapotrzebowanie na kompleksowe opracowanie Calliphoridae (wcześniejsze opracowania anglojęzyczne pochodzą z roku 1999 i dotyczą tylko Fennoskandii, z kolei opracowania rosyjskie z lat 1969 i 1970 też wymagają już uwspółcześnienia.

Elżbieta Wegner
Muzeum i Instytut Zoologii PAN,
ul. Wilcza 64, Warszawa